**12 PRIEDAS**

# PAPILDOMI REAGAVIMO VEIKSMAI BALTARUSIJOS ASTRAVO ATOMINĖS ELEKTRINĖS AVARIJOS ATVEJU

**Įstaigos informavimas Baltarusijos Astravo AE avarijos atveju.**

Įvykus avarijai atominėje elektrinėje gyventojai būtų informuoti trumpaisiais pranešimais į mobiliuosius telefonus ir sirenų kauksmu, o vėliau per radiją ir televiziją gautų tikslią informaciją ir patarimus, kaip elgtis. Todėl būtina nustatyti, kokius veiksmus turite atlikti, siekiant pasiruošti informacijos gavimui.

- Nustatykite, kur yra artimiausia civilinės saugos sirena;
- Darbuotojų tarpe pasirūpinkite, kad visuose mobiliuosiuose telefonuose būtų įvesti nustatymai dėl įspėjamųjų pranešimų gavimo.

Perspėjimo pranešimus gali priimti tie telefonai, kuriuose yra įjungta korinio transliavimo funkcija.

**Pagrindiniai žingsniai, siekiant nustatyti mobiliuosius telefonus, kad gautumėte perspėjimo pranešimus.**

Nustatymų eilės tvarka gali skirtis:

- paslaugos įjungimas (*korinis transliavimas, tinklo pranešimai, naujienos, informaciniai pranešimai, CellBroadcast);*
- kanalo pasirinkimas norimai kalbai *(578, 525, 605);*
- temos pavadinimo įrašymas *(Dėmesio, Attention, Vnimanije);*
- kalbos pasirinkimas – *pasirenkama „VISOS“.*

**Telefonams su *„EU – Alert“* funkcija** (*4371 kanalas)*

Varnelė √ – *CellBroadcast* (korinis transliavimas, tinklo transliacijos, ...);

Varnelė √ – nepaprastasis įspėjimas (rodyti ekstremaliąsias grėsmes, Alert level 2 (iPhone), ...).

- Papildomai apsvarstykite galimybę įstaigoje įsigyti radijo imtuvą, arba numatykite radijo transliacijos galimybę kompiuteryje internetiniu ryšiu.

**Baltarusijos Astravo AE avarijos metu.**

Jei dėl avarijos atominėje elektrinėje jūsų gyvenamojoje vietoje iškiltų radiacijos pavojus, būtų įjungta Gyventojų perspėjimo ir informavimo sistema. Tiksli informacija ir patarimai, kaip elgtis būtų transliuojami ir per radiją bei televiziją.

- Atidžiai išklausykite informaciją per radiją ir televiziją;
- **Jei jums patariama likti patalpose: pirmiausia reikės užsandarinti įstaigą.** Uždarykite duris, langus ir orlaides. Uždenkite vėdinimo ir kitas angas. Nepamirškite ir balkonų durų. Viską sandariai uždarę, langus ir duris apklijuokite popieriaus ar apsauginėmis juostelėmis. Plastikiniai langai bei balkonų durys labai sandarūs, jų papildomai sandarinti nereikia;
- **Rekomenduojama slėptis rūsyje**, tačiau, jei jo nėra, tuomet reikėtų laikytis pastato vidurio, stengtis būti toliau nuo išorinių pastato sienų ar pastogės;
- **Laikykite įjungę informacijos gavimo priemonę**, nes jums nuolat bus teikiama naujausia informacija bei rekomendacijos, kaip elgtis.

- **Numatykite, kokia tvarka galėsite perduoti ugdytinius atvykusiems tėvams ar globėjams. Kurios durys bus naudojamos, kurie darbuotojai bus atsakingi už kontaktą, kokiu principu bus atliekamas patalpos sanitarinis švarinimas ir pan.**

Įstaigoje yra paruošiamas įėjimas per jį bus vykdomas ir kontroliuojamas žmonių srautas. Įėjimai turi būti su dvejomis lauko durimis, kurios vienu metu negali būti atidarytos. Numatomi atsakingi personalo darbuotojai, kurie palydės žmones link išėjimo durų ir kontroliuos numatomus principus. Šie darbuotojai turi naudoti asmens apsaugos priemones (kaukės, pirštinės, drabužiai turėtų būti sandariai užsekti). Perdavimo patalpa (koridoriaus atstumas tarp dviejų lauko durų) turi būti sanitariškai valoma. Tam turėtų būti naudojamas sudrėkintas, švarus audeklas, kuris po panaudojimo laikomas atokiai, pasitelkiamos dezinfekavimo priemonės.

**Po atominės elektrinės avarijos.**

- Saugokite kvėpavimo takus: nosį ir burną užsidenkite panaudodami įstaigos turimas asmens apsaugos priemones nosine, jeigu jų nėra (neužtenka) šaliku ar drabužio, kurį tuo metu dėvite, dalimi. Taip per kvėpavimo takus į organizmą pateks mažiau radioaktyviųjų medžiagų. Jeigu turite, galite naudoti ir vienkartinius respiratorius nuo dulkių;
- Nelieskite daiktų ar nuolaužų, kurie gali būti užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis;
- Įsijunkite radiją ar televiziją, kad gautumėte naujausią informaciją apie avariją;
- Jei jums liepė evakuotis, vykdykite atsakingų pareigūnų nurodymus;
- Laikykitės rekomendacijų dėl apsaugomųjų veiksmų;
- Jeigu buvote išėję į lauką, grįžę į savo įstaigą sudėkite galimai radiacijos paveiktus drabužius į plastikinį maišelį, užsandarinkite jį ir palikite už įstaigos durų arba pareigūnų nurodytoje vietoje. Kruopščiai nusiprauskite;
- Kuo greičiau kreipkitės į gydytoją dėl neįprastų simptomų, tokių kaip pykinimas;
- Grįžkite namo tik tada, kai pareigūnai sako, kad tai saugu;
- Įstaigoje esantį maistą laikykite sandariai uždarytuose induose, stiklainiuose, metalinėse dėžutėse, plastikiniuose maišeliuose.
- Jei yra skelbiamas laikinas žmonių perkėlimas, vadovaukitės specialiųjų tarnybų nurodymais.

**Rekomendacijos kaip sumažinti radioaktyvųjį užterštumą.**

- Atsargiai nusivilkite viršutinius drabužius, su kuriais buvote užterštoje teritorijoje, padėkite nusivilkti drabužius ugdytiniams, jei jie pateko į taršią zoną. Prisiminkite, drabužiai turi būti nusivelkami/nuvelkami atsargiai, nepurtant ir nenukratant ant jų nusėdusių dalelių. Stenkitės kuo mažiau liestis prie išorinių drabužio dalių. Nusirengdami drabužius pašalinsite apie 90 procentų radioaktyviųjų dalelių.
- Viršutinius drabužius būtina sudėti į plastikinį maišą, tam puikiai gali pasitarnauti pirkinių arba šiukšlių maišai, kuriuos vėliau galima užrišti. Nelaikykite drabužių kartu su savimi patalpoje, kurioje ketinate saugotis. Maišus su drabužiais padėkite į atokią vietą ar patalpą.
- Nusiprauskite/nuprauskite ugdytinius po tekančiu vandeniu naudojant muilą ir/arba šampūną. Jei yra galimybė naudokitės dušu ir nuprauskite visą kūną, jei nėra galimybės, tokiu atveju praustuvėse nuprauskite bent jau atviras kūno vietas (rankos, kaklas, veidas, plaukai, ausys ir pan.) Jei turite sužeidimų, prieš prausiantis būtinai užklijuokite juos pirmosios pagalbos vaistinėlėje

esančiais pleistrais. Jei nėra sąlygų panaudoti tekančio vandens, sušlapinkite švarų audinį ir nuvalykite juo visas atviras kūno vietas. Tai pat organizuokite ir ugdytinių švarinimą.

- Organizuokite kvėpavimo takų apsaugą. Jei turite, galite naudoti respiratorius, veido kaukes, jei ne, kvėpavimo takų apsaugą pasigaminkite iš marlės ir vatos. Kvėpavimo apsauga turi būti naudojama tiek darbuotojų, tiek ugdytinių tarpe.
- Pasirūpinkite švariais drabužiais. Jei darbo vietoje turite antrą drabužių komplektą – persirenkite. Kuo skubiau organizuokite ugdytinių perrengimą.
- Jei švarių drabužių komplekto neturite – organizuokite turimų drabužių švarinimą. Nusivilktus viršutinius drabužius, atviroje teritorijoje (lauke) nustačius vėjo kryptį (pavėjui) išpurtykite. SVARBU - atliekant šį veiksmą sulaikykite kvėpavimą.

**Kokių veiksmų reikia imtis būnant transporto priemonėje (pavyzdžiui, automobilyje), siekiant apsaugoti?**

Transporto priemonės mažai apsaugo nuo radioaktyviųjų dulkių debesies ir jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio. Jei branduolinės ar radiologinės avarijos metu esate transporto priemonėje:

- uždarykite langus, išjunkite ventiliatorių, oro kondicionierių ar šildymą, jeigu oro sąlygos leidžia;
- saugokite kvėpavimo takus: nosį ir burną užsidenkite nosine, šaliku ar drabužio, kurį tuo metu dėvite, dalimi. Taip per kvėpavimo takus į organizmą pateks mažiau radioaktyviųjų medžiagų. Jeigu turite, galite naudoti vienkartinius respiratorius nuo dulkių;
- stenkitės kuo greičiau patekti į sandaraus pastato vidų ir ten būkite;
- jeigu aplinkui nėra pastatų, sustokite saugioje pakelėje. Būkite transporto priemonėje tol, kol bus pranešta, kad galite tęsti kelionę. Transporto priemonės viduje yra saugiau nei lauke;
- jeigu yra karšta ir saulėta diena, kad neperkaistumėte, stenkitės sustoti po tiltu ar pavėsyje;

**Kokių veiksmų reikia imtis būnant tarp žmonių, kurie galimai yra užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis, siekiant Įstaigos patalpose esančius žmones?**

Jeigu esate tarp žmonių, kurie galimai yra užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis:

- venkite tiesioginio sąlyčio su jais;
- rekomenduokite, kad jie šalintų radioaktyvųjį užterštumą.

Avarija yra laikoma pasibaigusia, kai užbaigiamas apsaugomųjų veiksmų taikymas ir neberibojama žmonių ūkinė ir kitokia veikla. Apsaugomųjų veiksmų taikymas gali tęstis savaites, mėnesius, kelerius metus. Tuo laikotarpiu vis dar yra aktualu teikti žmonėms rekomendacijas dėl aplinkos švarinimo (dezaktyvacijos), maisto, geriamojo vandens ir pašarų radioaktyviojo užterštumo ir jų vartojimo apribojimų, žmonių perkėlimo į saugią gyvenimo aplinką ir kt.